

5510 SAYILI KANUN HÜKÜMLERİ UYARINCA SİGORTALILARA ÖZEL ŞARTLARLA YAŞLILIK AYLIĞI BAĞLANMASI

1. GİRİŞ

5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun (SSGSSK) 28 inci maddesiyle durumları, yaptıkları iş ve çalışma koşullarını göz önünde bulundurularak bazı sigortalılara genel şartların dışında özel şartlarla yaşlılık aylığı bağlanmasını düzenlemiştir.

Söz konusu yasal düzenlemedeki amaç, erken yaşlanma, ağır ve tehlikeli çalışma koşulları veya özel durumlar gereğince genel şartları yerine getiremeyecek olan sigortalıların mağduriyetinin önlenmesidir.¹

5510 Sayılı SSGSSK'nun 28 inci maddesinin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar ise Maluliyet ve Çalışma Gücü Kaybı Tespiti İşlemleri Yönetmeliğinde düzenlenmiştir.

2. 5510 SAYILI KANUN HÜKMÜ UYARINCA ÖZEL ŞARTLARLA YAŞLILIK AYLIĞINDAN FAYDALANACAK SİGORTALILAR

2.1. MALUL SİGORTALILAR

Sigortalı olarak çalışmaya başlamadan önce 5510 sayılı SSGSSK'nun 25 inci maddesi uyarınca malul sayılmayı gerektirecek derecede çalışma gücünü veya iş kazası ve meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünü kaybeden sigortalılar malul sayılmazlar ve malullük aylığından yararlanamazlar. Söz konusu sigortalılara aşağıda yer alan düzenleme uyarınca, koşulları sağlamaları halinde yaşlılık aylığı bağlanır.

5510 Sayılı SSGSSK'nun 28 inci maddesinin 3 üncü fıkrası uyarınca, sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce 25 inci maddenin 2 nci fıkrasına göre malul sayılmayı gerektirecek derecede hastalığı veya engelliliği bulunan ve bu nedenle malullük aylığından yararlanamayan sigortalılara, en az 15 yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 3960 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olmak şartıyla yaşlılık aylığı bağlanır.²

5510 sayılı SSGSSK'nun geçici 6 ncı maddesi uyarınca, 3960 gün prim ödeme gün sayısı, ilk defa 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihi itibarıyla 31.12.2008 tarihleri arasında sigortalı olanlar için 3700 gün, 01.10.2009 tarihinden sonra sigortalı olanlar için 3800 gün, 01.01.2010 tarihinden sonra sigortalı olanlar için 3900 gün ve 01.01.2011 tarihinden sonra sigortalı olanlar için 3960 gün olarak uygulanmaktadır.

¹ Yusuf Alper, Sosyal Sigortalar Hukuku, Dora Yayınları, Güncellenmiş 12.Baskı, s.320

² Yönetmelik madde 4/j "j) Maluliyet: Çalışma gücünü ağır düzeyde veya iş kazası ya da meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60'ını, Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalılar için vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücünü kaybetme veya vazifelerini yapamayacak derecede hastalığa uğrayanlardan personel kanunlarına tabi olanların hastalıklarının kanunlarında tayin edilen sürelerden fazla devam ettiği, olmayanların ise hastalık sebebiyle malul sayılmalarına esas alınacak hastalık süreleri hakkında kendi özel kanunları yürürlüğe girinceye kadar Devlet Memurları Kanununun hastalık iznine ilişkin hükümleri uygulanmak suretiyle bu süreleri doldurma hallerini, ifade eder.

2.2. MALUL SAYILACAK DERECEDE ENGELLİLİK HALİ OLMAYAN SİGORTALILAR

Diğer yandan ilk kez sigortalı olduğu tarihte malul olmamakla birlikte, çalışma kayıp oranları %40 dan fazla olan malullerin durumu söz konusu yasal düzenlemede ayrıca düzenlenmiştir.

5510 Sayılı SSGSSK'nu 28 inci maddesinin 4 üncü fıkrası uyarınca, Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmet sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbî belgelerin incelenmesi sonucu, Kurum Sağlık Kurulunca **çalışma gücündeki kayıp oranının**;

a) %50 ilâ %59 arasında olduğu anlaşılan sigortalılar, en az 16 yıldan beri sigortalı olmaları ve 4320 gün,

b) %40 ilâ %49 arasında olduğu anlaşılan sigortalılar, en az 18 yıldan beri sigortalı olmaları ve 4680 gün, malullük, yaşlılık ve ölüm (MYÖ) sigortaları primi bildirilmiş olmak şartıyla sigortalılar, “yaş şartları” aranmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanırlar. Bu sigortalılar, kanunun 94 üncü maddesi hükümlerine göre kontrol muayenesine tâbi tutulabilirler.

2.3. MADEN İŞYERLERİNDE ÇALIŞAN SİGORTALILAR

Ağır ve yıpratıcı çalışma koşullarında çalıştırılmaları nedeniyle yeraltında çalışan maden işçileri için özel emeklilik şartları düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme bütün maden işçilerini kapsamamakla birlikte, yeraltındaki bütün işleri kapsama aldığı için yeraltında çalışan ancak maden cevherinin çıkarılmasına doğrudan katkı sağlamayan işçilerin de hafifletilmiş emeklilik koşullarından yararlanabilmeleri söz konusudur.³

5510 Sayılı SSGSSK'nu 28 inci maddesinin 6 ncı fıkrası uyarınca, **ilk kez bu kanuna tabi olarak çalışmaya başlayan sigortalıların**, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işlerinde sürekli veya münavebeli olarak en az 20 yıldan beri çalışan sigortalılar için 2 nci fıkrada belirtilen yaş şartı 50 yaş olarak uygulanır. Bu kapsamdaki sigortalılar için kural olarak 7200 gün sigorta primi ödenmesi zorunludur.

5510 Sayılı SSGSSK'nun 40 ncı maddesi gereğince madenlerin yeraltı işyerlerinde çalışanlar için prim gün sayısının hesaplanmasında her 360 gün için 180 gün fiili hizmet zammı eklenir ve en az 1800 gün prim ödeme gün sayılarının bulunması halinde fiili hizmet zammı ile kazanılan süreler, fiili hizmet süresi zammından faydalanan diğer sigortalılar için geçerli olan sınırlamalar dikkate alınmaksızın yaş haddinden indirilir.⁴

Bu durumda olanlar için maden işyerlerinin yeraltı işlerinde en az 1800 gün çalışmış olmaları şartıyla fiili hizmet süresi zammı hükümleri uygulanacak ve yeraltı işlerindeki çalışmalarının her 360 günü için 180 gün prim ödeme gün sayısına eklenecektir. Bu şekilde eklenen süreler emeklilik yaş hadlerinden düşülecektir.⁵

5510 Sayılı SSGSSK'nun geçici 9 uncu maddesinin 5 inci fıkrasının (a) bendi uyarınca, ilk kez 506 sayılı Kanuna göre sigortalı sayılanlardan en az 20 yıldan beri Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işyerlerinde sürekli çalışan ve bu işlerde en az 5000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm

³ Tankut Centel, Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Onikilevha Yayınları, İstanbul 2021, s.295,

⁴ Yusuf Alper, Sosyal Sigortalar Hukuku, Dora Yayınları, Güncellenmiş 12.Baskı, s.322, “Örneğin belirtilen maden işyerlerinin yeraltı işlerinde 5400(5400:360=15 yıl) gün fiili çalışması bulunan bir sigortalı (15 x 180) 2700 gün fiili hizmet zammından faydalanaçak, buna karşılık da emeklilik yaş haddi 7,5 yıl daha düşük olacaktır.”, Tankut Centel, Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Onikilevha Yayınları, İstanbul 2021, s.295

⁵ Yusuf Alper, Sosyal Sigortalar Hukuku, Dora Yayınları, Güncellenmiş 12.Baskı, s.322,

(MYÖ) sigortaları primi ödeyen sigortalılara yazılı talepleri halinde yaş şartları aranmaksızın yaşlılık aylığı bağlanacaktır.

Buna göre, bu sigortalılara hem prim gün sayısı ve hem de yaş açısından kolaylık sağlanmaktadır. Bu kapsamdaki sigortalılar, yaşlarına bakılmaksızın ve 7200 gün yerine 5000 gün prim ödemek suretiyle yaşlılık aylığına hak kazanacaklardır.

Yine 5510 Sayılı SSGSSK'nun geçici 9 uncu maddesinin 5 inci fıkrasının (b) bendi uyarınca en az 25 yıldan beri Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işyerlerinde yeraltı münavebeli işlerinde çalışan ve bu işlerde en az 4000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödeyen sigortalılara da 28 inci maddenin ikinci fıkrasının (a) bendindeki yaş şartları aranmaksızın 8100 gün prim ödemiş sigortalılar gibi yaşlılık aylığı bağlanacaktır.

5510 Sayılı SSGSSK'nun geçici 9 uncu maddesinin 5 inci fıkrasının (c) bendi uyarınca ise; 50 yaşını dolduran ve malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi çalışmalarının en az 1800 gününü Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işlerinde geçirmiş olan sigortalılara da, sigortalı olarak işe giriş tarihi 08.09.1999'dan önce olanlara 5000 gün veya 15 yıllık sigortalılık süresi ve en az 3600 gün, sigortalı olarak işe giriş tarihi 08.09.1999'dan sonra olanlara ise 7200 gün veya 25 yıllık sigortalılık süresi ve en az 4500 prim gün sayısı koşullarının yerine gelmesi halinde yaşlılık aylığı bağlanacaktır.

5510 Sayılı SSGSSK'nun geçici 9 uncu maddesinin 6 ncı fıkrası uyarınca, bu Kanundan önce veya sonra yeraltı maden işlerinde çalışmaya başlayan sigortalıların çalışmalarının en az 1800 gününü yeraltı maden işlerinde geçirmeleri halinde, bu çalışmalarının dörtte biri toplam prim ödeme gün sayılarına ilave edilir.

Böylece yeraltı maden işlerinde geçirilen her yıl için 90 gün kazanılmaktadır. Bununla birlikte, 5510 Sayılı SSGSSK'nu yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk defa maden işyerlerinin yeraltı veya yeraltı münavebeli işlerde çalışmaya başlayanlar hakkında, bu Kanunun fiili hizmet zammı süresine ait 40 ncı madde hükümleri uygulanır.

Maden işyerlerinin yeraltı işlerinde 01.10.2008 tarihi öncesinde ve sonrasında en az 1800 gün çalışan sigortalıların bu çalışmalarının her yıl için 90 günü yalnızca prim ödeme gün sayılarına ilave edilir. 01.10.2008 tarihi öncesinde maden işyerlerinin yeraltı işlerinde çalışmaya başlayan sigortalılar anılan tarih sonrasında çalışmaları devam etse dahi 5510 sayılı Kanun'un 40 ncı maddesi uygulanmaz ve bu çalışmalar fiili hizmet süresi olarak değerlendirilmez.

2.4. ERKEN YAŞLANAN SİGORTALILAR

5510 sayılı SSGSSK esas olarak emeklilikte/yaşlılık aylığı bağlanmasında kronolojik yaşı benimsemiştir. Ancak kronolojik yaştan bağımsız olarak kişinin sağlık durumu, cinsiyeti ile çevre şartları ve yaşanılan ülkenin sosyal yapısına göre değişkenlik gösterebilmekte ve kişinin erken yaşlanması sonucunu doğurabilmektedir. Türk sosyal güvenlik sisteminde bu durum göz önünde bulundurularak erken yaşlananlara erken yaşta emekli olma hakkı tanınmıştır.⁶

⁶ Tankut Centel, Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2021, s.296,

5510 Sayılı SSGSSK'nun 28 inci maddesinin 7 nci fıkrası uyarınca, tıbben erken yaşlandığı tespit edilen ve 55 yaşını dolduran kadın ve erkek sigortalılara yaş dışındaki diğer şartları da taşımaları şartıyla yaşlılık aylığı bağlanır.

Maluliyet ve Çalışma Gücü Kaybı Tespiti İşlemleri Yönetmeliğinin "Erken yaşlanma tespiti" başlıklı 8 inci maddesi uyarınca, "Yaşlılık aylığı bağlanması için Kanunda öngörülen yaş şartı dışındaki diğer şartları taşıyan ve 55 yaşını dolduran sigortalılardan; dikkat, algı, bellek, kavrama ve soyutlama gibi işlevlerin kaybı olan bilişsel yaşlanma ile fizyolojik ve psikolojik yaşlanma hali tayin ve tespit edilenler; erken yaşlanmış sayılır.

Bu tespitlerde; nöroloji, psikiyatri, fiziksel tıp ve rehabilitasyon, iç hastalıkları, göğüs hastalıkları ve kardiyoloji başta olmak üzere ilgili branşlarca düzenlenen sağlık kurulu raporları esas alınır."

2.5. AĞIR ENGELLİ ÇOCUĞU OLAN KADIN SİGORTALILAR

5510 Sayılı SSGSSK'nun 28 inci maddesinin 8 inci fıkrası uyarınca, emeklilik veya yaşlılık aylığı bağlanması talebinde bulunan kadın sigortalılardan başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede ağır engelli çocuğu bulunanların, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen prim ödeme gün sayılarının 1/4'i, prim ödeme gün sayıları toplamına eklenir ve eklenen bu süreler emeklilik yaş hadlerinden de indirilir.⁷

Öğretide, yasal düzenlemeyle söz konusu haktan yalnızca kadın sigortalıların yararlanmasının öngörülmüş bulunması, aynı koşullar içinde bulunan bir erkek sigortalının aynı haktan yararlanamayacak olması, anılan hükümle haksız ayrımcılığa yol açıldığı gerekçesiyle eleştirilmektedir.⁸

Maluliyet ve Çalışma Gücü Kaybı Tespiti İşlemleri Yönetmeliğinin "Kadın sigortalı çocuğunun ağır engellilik tespiti" başlıklı 9 uncu maddesi uyarınca, kadın sigortalının başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede ağır engelli çocuğunun tespitinde, Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik ile Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik hükümleri esas alınır.

3. SONUÇ

5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (SSGSSK) 28 inci maddesiyle, durumları, yaptıkları iş ve çalışma koşullarını göz önünde bulundurularak bazı sigortalılara genel şartların dışında özel şartlarla yaşlılık aylığı bağlanmasını düzenlemiştir.

Söz konusu yasal düzenlemede güdülen amaç, erken yaşlanma, ağır ve tehlikeli çalışma koşulları veya özel durumlar gereğince genel şartları yerine getiremeyecek olan sigortalıların mağduriyetinin önlenmesidir.

⁷ "Yusuf Alper, Sosyal Sigortalar Hukuku, Dora Yayınları, güncellenmiş 12.Baskı, s.322, Dipnot 335, "Örneğin, 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden önce 3000 gün prim ödeme gün sayısı bulunan ve yukarıda belirtilen şartları taşıyan kadın sigortalı Kanunun yürürlük tarihinden sonra 4000 gün daha prim ödemiş ise, toplam prim ödeme gün sayısı 3000+4000=7000 gün değil, 3000+(4000/4=1000) = 8000 gün olarak kabul edilecektir. Yalnızca prim ödeme gün sayısı artmayacak,1000 günlük süre (2 yıl,9 ay 10 gün) aynı zamanda emeklilik yaşından düşülecektir."

⁸ Tankut Centel, Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Onkilevha Yayınları, İstanbul 2021, s.297

Bulunmaları Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (SSGSSK) 28 inci maddesinin son fıkrası uyarınca, yukarıda belirtilen yaşlılık aylıklarından yararlanabilmek için, Kanunun 4/1-a bendinde belirtilen sigortalının çalıştığı işten ayrıldıktan, Kanunun 4/1-b bendinde belirtilen sigortalının sigortalılığa esas faaliyete son verip vermeyeceğini beyan ettikten sonra yazılı istekte bulunmaları, Kanunun 4/1-c bendinde belirtilen sigortalıların ise istekleri üzerine yetkili makamdan emekliye sevk onayı alındıktan sonra ilişkilerinin kesilmesi şarttır.

5510 sayılı SSGSSK'nun 4/1-b bendinde belirtilen sigortalılara yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için ayrıca, yazılı talepte bulunduğu tarih itibarıyla genel sağlık sigortası primi dahil kendi sigortalılığı nedeniyle prim ve prime ilişkin her türlü borcunun olmaması da zorunludur.

BARIŞ ERDEM DANIŞMANLIK SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU EKİBİ

isVerenim.com

